

СИНЕРГІЗМ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ ДЕРЖАВНИХ ТА ПРИВАТНИХ ФІНАНСІВ: ПІДХОДИ ТА ПРИНЦИПИ

Обґрунтовано власну концепцію застосування синергізму в інформаційній перспективі державних та приватних фінансів через формулювання сукупності організаційних принципів документування інформації за кількісною та якісною ознакою.

Ключові слова: *синергізм, приватні фінанси, державні фінанси, документування інформації, принципи організації документування інформації, синергетичний підхід, синергія інформації.*

Актуальність дослідження та його зв'язок з теорією та практикою. Нестабільність сучасної світової економіки обумовлює потребу перегляду наукових підходів щодо управління державними та приватними фінансами в контексті забезпечення ефективності функціонування фінансової, грошової та банківської системи в умовах непередбачуваності, нестабільності та динамічного розвитку зовнішнього середовища. Однією зі складових вирішення окресленої проблеми є розвиток організаційно-методологічних підходів до документування інформації суб'єктів державних та приватних фінансів з метою забезпечення ефективності їх інформатизації на всіх рівнях планування, прийняття та контролю виконання управлінських рішень.

Огляд літератури та виокремлення невирішених завдань. Неузгодженість на рівні державних фінансів теоретико-методологічних та організаційних засад формування бюджетної, митної, страхової, грошово-кредитної, боргової, податкової й інвестиційної політики України з існуючим нормативним регламентуванням ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні обумовила розбалансованість на рівні приватних фінансів, зокрема, порушення цілісності системи фінансового менеджменту та облікової системи економічних суб'єктів. Посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів у світовій та національній економіках характеризуються необхідністю перегляду традиційних підходів до інформатизації державних та приватних фінансів. Тому актуальним є застосування принципово нових підходів щодо інформатизації державних та приватних фінансів, використання яких забезпечить ефективне формування якісної інформації з урахуванням, зокрема, не тільки існуючих, але й потенційних інформаційних запитів користувачів.

Загальним питанням побудови інформатизації економічних суб'єктів присвячено праці багатьох учених [1–12], при цьому акценти робляться на проблемах організації облікової системи в комп'ютерній з аналізом та контролем. У цьому дослідженні не ставиться завдання розглянути всі складові інформатизації державних та приватних фінансів. Необхідно приділити увагу організаційним питанням процесу документування інформації з огляду на той факт, що документування виконує:

– «превентивну функцію» в аспекті недопущення чи зведення до мінімуму ризику присвоєння або приховування майна суб'єктів господарювання;
– доказову функцію з огляду на підтвердження фактів господарської діяльності підприємств.

Як зазначає Й. Бетге [5, с. 43], документування є передумовою для досягнення визначеної системи цілей будь-якого підприємства. Українські вчені В.В. Сопко та В.П. Завгородній наголошують, що: «з огляду на застосування АРМБ удосконалення методів і способів документування та підготовки первинної інформації набуло особливої актуальності» [1, с. 105].

Вивчення спеціальної літератури свідчить, що цілісного наукового дослідження з цієї проблеми не проведено ні вітчизняними, ні зарубіжними авторами. Так, М.Дж. Саттоном запропоновано варіант вирішення загальних питань впровадження корпоративного документообігу [4]. Німецьким науковцем Й. Бетге визначено властивості та призначення облікових документів, викладено особливості організації обігу первинних документів в аспекті їх зберігання [5, с. 88–96]. Дослідженню питань організації руху носіїв облікової інформації протягом останніх сорока років було присвячено ґрунтовні праці провідного науковця А.М. Кузьмінського [6]. В.В. Сопко та В.П. Завгороднім сформульовано загальні положення організації носіїв (доказів) облікової інформації, методику вибору носіїв інформації та особливості організації носіїв інформації за етапами обліку [1, с. 51–126].

Поряд з безперечними перевагами цих досліджень, привертає увагу необхідність конкретизації методологічного інструментарію організації процесу документування інформації, зокрема, формулювання єдиного підходу та загальних принципів процесу документування облікової інформації, актуальність розробки нормативного забезпечення процесу документування облікової інформації в площині інформатизації системи управління суб'єкта господарювання.

Мета статті. Метою статті є обґрунтування власної концепції застосування синергізму в інформаційній перспективі державних та приватних фінансів через формулювання сукупності організаційних принципів документування інформації, яка спрямована на підвищення ефективності інформатизації за кількісною та якісною ознакою внаслідок системної організації процесу документування за всіма сегментами та напрямками діяльності у системі управління державними й приватними фінансами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загалом, «ефективність – здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат» [3, с. 508]. У свою чергу, економічну ефективність сформульовано С. Мочерним, як «досягнення найбільших результатів за найменших витрат живої та уречевленої праці» [3, с. 508].

З урахуванням викладеного вище ефективність організації процесу документування інформації визначають здатністю приносити ефект, результативністю процесу документування інформації, які слід вимірювати досягнутим рівнем інформатизації системи управління державними або приватними фінансами за найменших витрат живої та уречевленої праці.

Ефективність організації процесу документування інформації забезпечується впровадженням та використанням єдиного підходу щодо його побудови. Як базовий підхід, що зумовлює організацію процесу документування інформації та визначає відповідні організаційні принципи в межах будь-якого суб'єкта господарювання пропонуємо розглядати синергетичний підхід, під яким розуміємо зростання ефективності процесу документування облікової інформації в результаті поєднання та інтеграції окремих складових процесу документування в єдиній інформаційній системі підприємства.

Доцільність використання запропонованого підходу підтверджується тим, що закон синергії розглядається в економічній літературі як загальний внутрі-організаційний закон. Як зазначає А. Шегда, формулювання та розвиток організації необхідно здійснювати, зокрема, відповідно до закону синергії, згідно з яким потенціал і можливості організації як єдиного цілого є більшими ніж сума потенціалу і можливостей її окремих елементів [7, с. 646]. Безперечною перевагою синергізму є підвищення ефективності інформації за кількісною та якісною ознакою внаслідок системної організації процесу документування на всіх стадіях облікового процесу за всіма сегментами та напрямками діяльності у загальній системі управління.

Організація процесу документування має враховувати загальні принципи, дотримання яких забезпечить упорядкованість руху облікової інформації, її узгодженість та певний рівень якості.

Спираючись на викладені вітчизняними та зарубіжними науковцями результати наукових досліджень загальних питань організації бухгалтерського обліку та виходячи з запропонованого синергічного підходу в контексті забезпечення ефективності організації процесу документування інформації, сформульовано принципи організації процесу документування інформації, які ілюструє рис. 1.

Формулювання зазначених принципів передбачає встановлення загальних правил організації процесу документування інформації, тому при їх розробці необхідно виходити із суттєвих характеристик останньої.

Загалом інформація характеризується двома загальними ознаками:

- кількісною ознакою інформації;
- якісною ознакою інформації.

Кількісна ознака інформації передбачає можливість визначити її одиниці вимірювання, обсяги, трудомісткість отримання, технічні засоби, що необхідно використовувати в процесі документування.

У свою чергу якісна ознака інформації обумовлює формулювання вимог щодо її документування в розрізі окремих класифікаційних груп (за об'єктами обліку, за структурою, за охопленням видів діяльності за сегментами, залежно від функцій системи управління тощо), враховуючи якісні вимоги користувачів.

Розглядаючи організацію як засіб кількісного упорядкування процесу документування інформації доцільно врахувати загальні принципи організації як засобу упорядкування: адаптивність, паралелізм, ритмічність, неперервність, прямоочність, пропорційність. Виходячи з мети цього дослідження визначимо сутність цих принципів та сформулюємо умови їх застосування при організації процесу документування облікової інформації.

Принцип адаптивності передбачає, що процес документування інформації має ґрунтуватися на структурній побудові системи управління в межах якої він буде функціонувати. Так, у функціональній системі управління інформація документується за функціональною ознакою – за визначеними функціями системи управління; при побудові системи управління за географічною ознакою процес документування організовується в межах географічного сегмента з подальшим наданням консолідованої звітності; при функціонуванні господарчоструктурованої системи управління необхідно передбачати реєстрацію і накопичення облікової інформації за господарськими сегментами та узагальнення по підприємству загалом; використання матричної структури управління потребує документування облікової інформації за визначеними сегментами з подальшим групуванням за функціональною ознакою.

Паралелізм передбачає обов'язковість побудови та наявності процесу документування інформації в усіх складових системи управління суб'єкта господарювання. Таким чином, документування виступає як документальне вираження дій системи управління та є підтвердженням означених дій. Дотримання цього

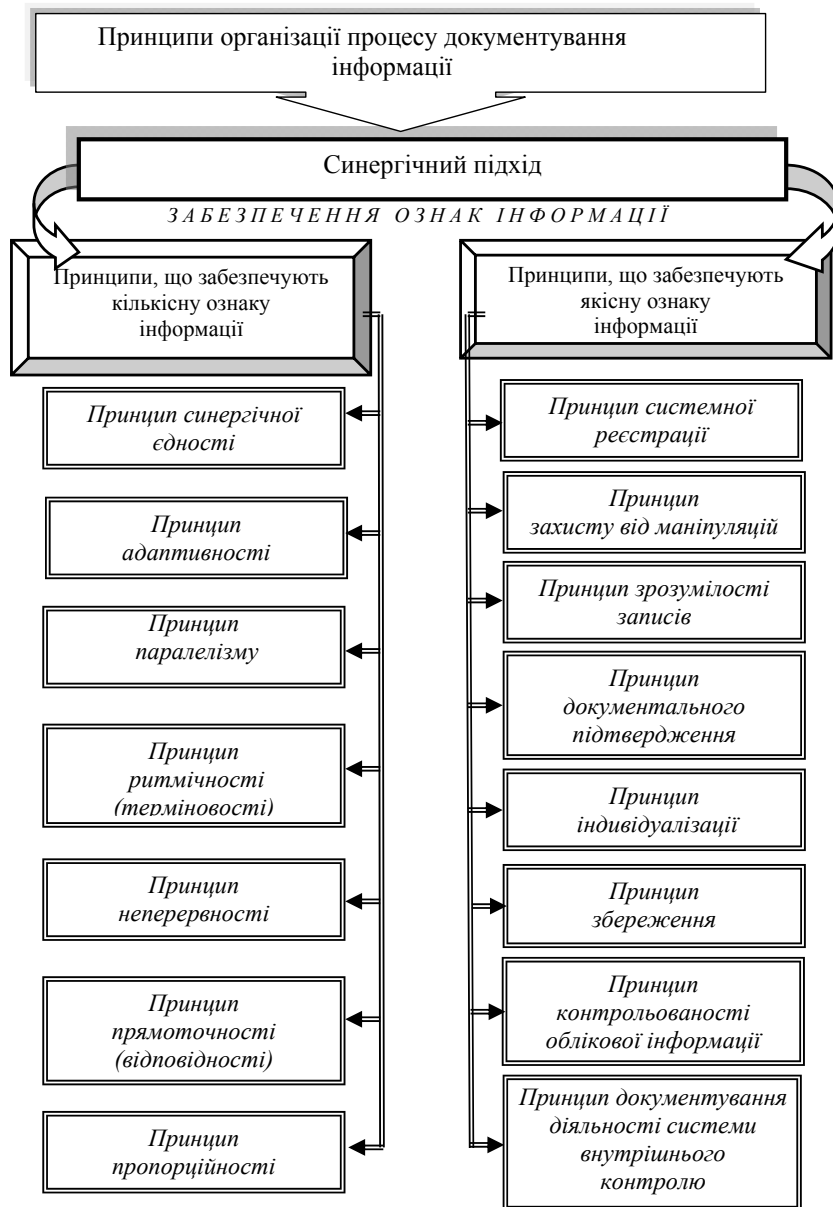

Рис. 1. Принципи організації процесу документування інформації

принципу досягається через розгляд організації процесу документування як невідмінної вимоги функціонування діючих та впровадження нових напрямів менеджменту, що забезпечує інформаційну наповненість системи управління.

Принцип ритмічності (терміновості) спрямований на дотримання строків надання інформації. Встановлення термінів надання та обробки документів дозволяє забезпечити рівномірність документування, планованість руху документів та можливість планування облікового процесу загалом.

Послідовність побудови досягається при використанні принципу неперервності, за яким необхідно організувати процес документування в межах певних послідовних стадій обробки облікової інформації, починаючи з її реєстрації в первинному документі та закінчуючи наданням користувачам у бухгалтерській звітності.

Прямоточність (відповідність) інформації передбачає організацію руху документів відповідно до руху об'єктів обліку та конкретних функціональних потреб користувачів облікової інформації. Так, документування облікової інформації щодо руху виробничих запасів можна організувати так: оприбуткування виробничих запасів здійснюється на підставі прибуткової накладної; відпуск у виробництво виробничих запасів відбувається з оформленням відповідної вимоги на відпуск; факт виробництва напівфабрикату з використанням виробничих запасів підтверджується складанням накладної на виробництво напівфабрикату; випуск та передача до складу готової продукції проводяться на підставі реєстрації облікової інформації в накладній на випуск готової продукції; господарська операція з продажу готової продукції документується з використанням відповідної накладної на продаж.

Використання принципу пропорційності передбачає встановлення співвідношення між окремими елементами організаційного процесу. При цьому ними виступають:

- 1) інформація з огляду на її обсяги;
- 2) кадри;
- 3) технічне та програмне забезпечення.

Виходячи з кількості первинних документів треба встановлювати потребу в облікових реєстрах. У свою чергу, окреслені обсяги інформації визначають необхідні технічні та програмні засоби забезпечення процесу її документування. Їх наявність визначає вимоги до кадрового складу працівників, що зайняті в процесі документування облікової інформації.

Доречно на цьому етапі враховувати притаманну залежність певних складових між собою, яка полягає в можливості зменшувати розміри та значимість одного елемента за рахунок збільшення іншого, що обумовлює відповідні структурні зміни. Так, організація процесу документування облікової інформації з використанням сучасного програмного забезпечення (у тому числі розробленого в рамках ERP – Enterprise Resource Procession – систем) скорочує як кількісні, так і якісні вимоги щодо кадрового складу, в той же час обсяги та структура облікових реєстрів вибудовується залежно від існуючих потреб системи управління.

З метою підвищення рівня ефективності організації процесу документування інформації пропоную доповнити загальні принципи організації як прийому упорядкування новим принципом: «принципом синергічної єдності».

Використання принципу синергічної єдності передбачає забезпечення одноразової реєстрації облікової інформації про здійснену господарську операцію в первинному бухгалтерському документі з наступним єдиним фіксуванням в облікових реєстрах.

Таким чином, первинний документ повинен нести в собі весь спектр необхідної системи управління інформації щодо факту господарського життя, який у ньому фіксується. При цьому реєстрації має підлягати вся облікова інформація, у тому числі як та, що має грошовий вимірник так і така, що вимірюється у інших одиницях (інформація про використаний робочий час: одиниця виміру: людино-години; інформація про кількісний склад працівників підприємства: одиниця виміру: працівники (особи); інформація про час на виробництво продукції, про виробіток працівників: одиниця виміру: норма-години; інформація про обсяги виробничих запасів: одиниця виміру: тонни, літри, штуки тощо).

Під час формування інформації в бухгалтерському реєстрі синергічна єдність досягається шляхом дотримання правила одноразової суцільної реєстрації наявної в первинному документі облікової інформації.

Впровадження принципів організації процесу документування інформації в аспекті забезпечення якісної ознаки має бути спрямовано на формулювання правил її документування в розрізі окремих класифікаційних груп з урахуванням якісних вимог користувачів.

З огляду на відсутність вітчизняних системних наукових напрацювань щодо цього питання в ході даного дослідження було вивчено пропозиції зарубіжних фахівців, серед яких заслуговують на увагу викладені німецьким професором Й. Бетге принципи документування господарських операцій [5, с. 52–53]. Коротко сутність викладених науковцем пропозицій можна сформулювати так: документування господарських операцій має забезпечити достовірне та повне відображення економічного стану підприємства та надати якісну звітність користувачам відповідно до визначених вимог. Ураховуючи системність та узгодженість таких пропозицій, їх взято до уваги при формулюванні принципів організації процесу документування інформації.

Визначимо сутність та особливості застосування запропонованих принципів організації процесу документування інформації.

Принцип системної реєстрації передбачає необхідність документування інформації про наявність та рух активів, капіталу, зобов'язань та фактів фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання на підставі розробленого при організації процесу документування систематизованого плану рахунків та встановлених правил використання рахунків бухгалтерського обліку.

Впровадження принципу захисту від маніпуляцій забезпечується шляхом організації процесу документування з огляду на захист інформації від маніпуляцій. При цьому особливу увагу необхідно приділяти питанням організації захисту від маніпуляцій щодо фінансового результату (прибутків та збитків) діяльності суб'єктів управління. Засоби, заходи та види захисту залежать від техніки обробки інформації та обраної форми обліку.

Принцип зрозумілості записів передбачає встановлення правил здійснення записів у процесі документування інформації. До вказаних правил можна, наприклад, віднести такі: записи повинні робитися українською мовою; записи повинні бути чіткими; усі без винятку виправлення записів повинні бути підтверджені особистими підписами осіб, які брали участь у здійсненні господарської операції (для первинних документів), чи особистими підписами осіб, які брали участь у складанні облікових реєстрів; виправлення записів робляться за умови забезпечення можливості зрозуміти, в якій період часу вони зроблені; забороняється безпосереднє виправлення облікової інформації, що зареєстрована в реєстрах бухгалтерського обліку; облікова інформація повинна бути відображена в національній грошовій одиниці України; інформацію треба документувати в хронологічному порядку.

Організація процесу документування інформації з використанням принципу документального підтвердження має виходити із постулату, що обов'язковою умовою її документування в бухгалтерських реєстрах є наявність первинного документа, якій підтверджує певну інформацію.

Впровадження принципу документування передбачає розробку порядку умовних посилань від бухгалтерського звіту до первинного документа, що є основою для його складання. Під розробкою такого порядку треба розуміти встановлення правил нумерації первинних документів при їх складанні та в процесі їх реєстрації в облікових реєстрах.

Забезпечення принципу індивідуалізації досягається шляхом класифікації облікової інформації під час її документування за встановленими класифікаційними ознаками. Необхідність використання зазначеного принципу в контексті

документування господарських операцій закріплена з 1985 року Торговим Кодексом Німеччини [5, с. 53], який сформовано відповідно до Директив ЄС № 4 [8], № 7 [9].

Принцип збереження означає встановлення та забезпечення термінів і умов зберігання облікової інформації в документах. Для впровадження зазначеного принципу доцільно розробити відповідні процедури зберігання, закріплення конкретних осіб, відповідальних за збереження інформації, порядок архівації носіїв (бухгалтерських документів, електронних носіїв облікової інформації), процедури та умови їх знищення, з чітким визначенням кола відповідальних посадових осіб, їхніх повноважень та функцій в процесі збереження облікової інформації.

Під час організації процесу документування доцільно дотримуватися принципу контрольованості інформації. Необхідною умовою у цьому аспекті є впровадження елементів системи внутрішнього контролю її якості. Слід враховувати, що встановлення обсягів та методів контролю визначається специфікою суб'єкта господарювання, кількісним складом співпрацівників, формою бухгалтерського обліку, що використовується підприємством, характером та обсягами інформації, обраною технікою її обробки.

Додержання принципу документування діяльності системою внутрішнього контролю сприяє підвищенню рівня адекватності оцінки інформації керівництвом суб'єкта господарювання, загалом внутрішніми та зовнішніми користувачами, якщо організаційна структура системи внутрішнього контролю та результати її процедур документуються у письмовому вигляді.

Висновки та пропозиції. Використання запропонованої концепції застосування синергізму в інформаційній перспективі державних та приватних фінансів, зокрема сформульованого синергетичного підходу та обґрунтованої сукупності організаційних принципів документування інформації за кількісною та якісною ознакою, забезпечить системну організацію процесу документування та ефективність інформатизації за всіма сегментами та напрямками діяльності у системі управління державними й приватними фінансами.

Список використаної літератури

1. Сопко В.В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / В.В. Сопко, В.П. Завгородній. – К.: КНЕУ, 2004. – 412 с.
2. Свірко С.В. Бухгалтерський облік в бюджетних установах: методологія та організація: [монографія] / С.В. Свірко. – К.: КНЕУ, 2006. – 244 с.
3. Економічна енциклопедія: у 3-х т. – Т.1 / редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін.). – К., 2000. – 864 с.
4. Саттон Майкл Дж. Д. Корпоративный документооборот: принципы, технологии, методология внедрения / Майкл Дж.Д. Саттон. – Санкт-Петербург: ООО «БМикро», 2002. – 448 с.
5. Бетге Йорг. Балансоведение / Йорг Бетге; [пер. с нем.]; науч. ред. В.Д. Новодворский. – М.: изд-во «Бухгалтерский учет», 2000. – 454 с.
6. Кузьминський А.Н. Проблемы организации и использования в управлении учетной и аналитической информации на уровне промышленных объединений и министерств: дис. ... д-ра экон. наук / А.Н. Кузьминський. – К., 1980. – 342 с.
7. Економічна енциклопедія: у 3-х т. – Т. 2 / редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін.). – К., 2001. – 848 с.
8. Fourth Council Directive 78/660/EES of 25 July 1978 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty on the annual accounts of certain types of companies // OJ L 222, 14.08.1978 – p. 11.

9. Seventh Council Directive 83/349/ EES of 13 June 1983 based on Article 54 (3) (g) of the Treaty on consolidated accounts // OJ L 193, 18.07.1983 – p. 1.

10. Bromwich M. Fair Values: Imaginary Prices and Mystical Markets: A Clarificatory Review, The Routledge Companion to Fair Value in Financial Reporting, P. Walton (ed.), Routledge, pp. 46-68, 2007.

11. Bhimani A. Management Accounting in a Digital and Global Economy: The Interface of Strategy, Technology and Cost Information, in Chapman, C., Cooper, D and Miller, P. (Eds.) Accounting, Organisations and Institutions Oxford University Press (2009).

12. Webb D. 'Asymmetric Information, Long-Term Care Insurance, and Annuities: The Case for Bundled Contracts', The Journal of Risk and Insurance, 2009, vol. 76, no. 1, pp 53–85.

Обоснована собственная концепция применения синергизма в информационной перспективе государственных и частных финансов через формулирование совокупности организационных принципов документирования информации по количественному и качественному признаку.

Ключевые слова: синергизм, частные финансы, государственные финансы, документирование информации, принципы организации документирования информации, синергетический подход, синергия информации.

Own concept of synergies in the application of information perspective of public and private funds through the formulation its proved set of organizational principles of information documenting qualitative and quantitative basis.

Key words: synergies, private finance, public finance, documenting information, principles of documenting information, synergistic approach, the synergy of information.

Надійшло до редакції 15.04.2011.